

Bilim Akademisi'nin Boğaziçi Üniversitesi Rektör Atamasına İlişkin Duyurusu

Bilim Akademisi, Boğaziçi Üniversitesi'ne rektör atanması sonrasında yaşanan gelişmeleri büyük bir kaygı ile izlemektedir. Olayların ulaştığı nokta, her yıl yayımladığımız, Türkiye'de akademik özgürlüklere ilişkin raporlardan ayrı olarak konuyu değerlendirme ihtiyacını doğurmaktadır.

Tartışmanın temelinde aslında çok basit bir soru yatmaktadır: Üniversiteler neden özerk olmalıdır? Bunun tek gerekçesi T.C. Anayasası'nın 130. maddesinin halen bunu öngörüyor olması değildir kuşkusuz. Üniversitelerin özerkliği, bir ülkede bilimin gelişmesi için olmazsa olmaz ön koşul olması nedeniyle bir gerekliliktir.¹ Dünyanın en ileri üniversitelerinin aynı zamanda üniversite özerkliğini en üst derecede temin eden ülkelerin üniversiteleri olması bir tesadüf değildir. Arada aşikâr bir nedensellik ilişkisi vardır. Özerkliğin amacı ve gerekçesi özgür ve yaratıcı araştırma, eğitim ve tartışma ortamını var etmek ve korumaktır. Bunların ön koşulu da düşünce özgürlüğü, dürüstlük ve liyakattir.

Özerklik ile kast edilen, belirli bir denetim ağı içinde kendi kendini yönetmek özgürlüğüne sahip olmaktır. Üniversiteler açısından bu özerklik, akademik, finansal, organizasyonel ve istihdamla ilgili politikalarına devlet müdahalesinin asgaride kalması anlamına gelir. Bunun tam tersi ise devletin onları yönetmesi demektir. Yani Türkiye örneğinde düşünülecek olursa devletin 203 üniversite, 160.000 üzerinde akademisyen ve 8 milyonun üzerinde öğrenciyi yönetmesi anlamına gelmektedir bu. Yönetici kadrolarının rektörden enstitü müdürüne belirlenmesi, kabul edilecek öğrenci sayısı, öğretim üyesi ve asistan kadroları, ders programlarının belirlenmesi, sınav sistemi, mali kaynakların kullanımı, denetlenmesi ... bu listenin daha çok uzatılması mümkündür. Bunların hepsinin yanı sıra üniversitenin bütün yönetici kadrolarının merkezden belirlenmesi ile üniversitenin bilimsel araştırmaya yaklaşımı da doğrudan bürokratik bir yapı içinde merkezden saptanır hale gelecektir.

Ancak bu anlayışla ne bilim üretilmesi ne de kaliteli bir eğitimin sunulması mümkündür. Hiyerarşik bir düzen içinde yukarıda söyleneni aşağıda kabul etmekle doğru bilgiye ulaşılmaz, yeni fikirler gelişmez. Kurumların, öğretim üyelerinin ve öğrencilerin özgür düşünen bireyler olarak inisiyatiflerini tanımayan bir sistemde yaratıcılık değil taklit ve intihal öne çıkar. Sadece sayısal kriterlere dayanan indeksler her zaman güvenilir olmasa da özellikle 2015 sonrasında Türkiye üniversitelerinin uluslararası sıralamalarda yerlerinin sürekli ve ciddi şekilde

¹ Üniversitelerin bilimsel çıktılarının artırılması için özerklik olmazsa olmaz bir koşulsuz yeterli bir koşul değildir. Ancak bu koşulların tespiti bu açıklamanın boyutunu aşacaktır.

düşmekte olduğu da yadsınamayacak bir gerçektir ve bilim üretiminin nasıl sekteye uğradığının göstergesidir.

Ancak sayılara hiç bakılmadan da aslında şu soruya akl-ı selim ışığında bir cevap aramak sorunu görmek açısından yeterlidir: Bir üniversitenin yönetilmesi için en ideal adayı tespit etme yetkinliği o üniversitenin kendisinde midir yoksa bir ülkenin Cumhurbaşkanı'nda mıdır? Bilimin yuvası, gelecek kuşak araştırmacıları yetiştiren ve ülkenin göz bebeği olması gereken entelektüel bir birikime sahip üniversitelerin ister seçimle ister arama komisyonları aracılığıyla isterse diğer başka bir yöntemle yöneticisini doğru belirleyemeyeceğini – aksine – tek kişinin 203 üniversite için doğru rektörleri tespit edebileceğini kabul etmek akla ve mantığa aykırıdır. Ancak bugün hukuk düzenimiz tam da bunu öngörmektedir. Bu yanlış atama sistemi değişmedikçe Boğaziçi Üniversitesi ne ilk ne de son örnek olacaktır.

Basında yer alan tartışmalarda sık sık sorunun, rektörlerin seçimle belirlenmesi ve bunun artıları ve eksileri hususuna indirgeniyor olması konusunda da bir not düşülmelidir. Seçim, üniversitelerin yöneticilerinin belirlenmesi için kullanılan yöntemlerden sadece birisidir. Hem akademik nitelikleri en üst düzeyde hem de yöneticilik vasıflarını haiz bir rektörün belirlenmesi için başvurulabilecek çok farklı bir dizi yöntem vardır. Tartışmanın asıl odaklanması gereken nokta, belirlemenin asli paydaş olan üniversitenin tümüyle dışlanarak üçüncü kişiler ve nihayetinde Cumhurbaşkanı tarafından yapılmasının mantığıdır.

2018 yılında yapılan yasa değişiklikleri sonrasında, zaten çok sorunlu olan YÖK sistemi dahi rektör seçimlerinde devreden çıkarılmış, bu kurumun rolü, özgeçmişleriyle başvuran adaylar hakkında bilgileri toplamak ve Cumhurbaşkanı'na tavsiyede bulunmakla sınırlanmıştır. Bu süreçte tavsiyeyi kimlerin, hangi liyakat ölçütlerini esas alarak yaptıkları meçhul olduğu gibi nihai belirlemenin nasıl yapıldığı, seçilenlerin hoca olarak, araştırmacı olarak nasıl temayüz ettikleri, hangi özgün fikirlerin, yayınların sahipleri oldukları, akademik dürüstlük ilkeleri konusunda duyarlılıkları, daha önce yöneticilik pozisyonunda buldukları kurumları nasıl geliştirmiş, ne başarılar sağlamış oldukları gibi soruların tümü cevapsız kalmaktadır. Atamaların keyfilik dışında herhangi bir kriteri olmadığı anlaşılmaktadır.

Oysa tek elden yönetimin doğru sonuçlara götürdüğünü tarih bugüne kadar doğrulamamıştır. Bundan ders almak hepimizin ödevidir. Türkiye yüksek öğretimi uzun zamandır olmadığı kadar baskı altındadır. Nefes almaya ve yeniden yapılanmaya ihtiyacı vardır. Aksi durumda süregiden beyin göçünün durdurulması mümkün olmayacağı gibi üniversitelerimizin düzeyinin her gün daha da düşmesine, ülkemizin en önemli değerlerinin erimesine şahit olmaya devam edeceğiz. İktidarlar gelir, iktidarlar gider; ancak Boğaziçi Üniversitesi gibi ülkenin güzide kurumlarına siyasi tercihlerle verilen zarar gelecek nesillere aktaracağımız bilimsel bilgi birikimimizde onarılmayacak hasarlar meydana getirir.

Sorun sadece Boğaziçi Üniversitesi'nin değil bütün üniversitelerimizin ve Türkiye'nin sorunudur. Boğaziçi Üniversitesi kendisine yapılan bu talihsiz atamaya karşı çıkmakla sadece kendini değil Türkiye'nin geleceğini savunmaktadır. Bu hazin duruma parmak basmak, barışçı yollardan tepkisini ifade etmenin ve bunun için gösteri ve yürüyüş hakkından faydalanmanın bu ülke vatandaşı herkesin halen anayasal hakkı olduğunu da ayrıca vurgulamak isteriz.

Kamuoyuna saygı ile duyururuz.

Bilim Akademisi Yönetim Kurulu
3 Şubat 2021